

С. Сейфулин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті

“Бизнес және Технология институты”

“ Жастар және ұлттық құндылықтар ”

Орындаған: Әбиеев Батырхан

Топ: 05-057-24-02

Тексерген: Ракимжанова.С.К

А н д а т п а

Қазіргі қазақ жастарының ұлттық құндылықтарға деген көзқарасы мен қатынасы – бүгінгі қоғамдағы ең өзекті мәселелердің бірі. Ұлттық сана мен рухани мұра – ұлттың болмысын айқындайтын негізгі тіректер. Жастардың өмірінде бұл құндылықтардың маңызы ерекше, себебі олар болашақ қоғамның мәдени және рухани келбетін қалыптастырады. Жаһандану дәуірінде әлемдік мәдениеттердің ықпалы күшейіп, ұлттық ерекшеліктердің жойылып кету қаупі туындаған жағдайда, қазақ жастарының ұлттық құндылықтарға деген қатынасы ұлттың болашағын айқындайтын шешуші факторға айналады.

Ұлттық құндылықтар – тіл, дәстүр, тарих, өнер және рухани мұра. Жастардың осы құндылықтарға деген көзқарасы олардың өзіндік «Менін» қалыптастырып, ұлттық бірегейлікті сақтауға ықпал етеді. Қазіргі жастардың бір бөлігі жаһандық мәдениетке елікеп, ұлттық дәстүрлерді екінші орынға ысырып жатса, екінші бөлігі керісінше, ұлттық мәдениетті жаңғыртуға

белсенді атсалысуда. Бұл жағдай қоғамда құндылықтық қайшылық туғызғанымен, ұлттық сана үшін жаңа серпін беріп отыр.

Жастардың ұлттық мәдениетті жаңғыртудағы рөлі ерекше. Олар дәстүрлі өнерді заманауи форматта ұсыну арқылы ұлттық мұраны жаңа қырынан танытып, оны әлемдік мәдениетпен үйлестіруге мүмкіндік береді. Мысалы, ұлттық музыка мен қолөнерді жаңа технологиялар арқылы насхаттау, қазақ тілін цифрлық кеңістікте дамыту – жастардың белсенді әрекеттерінің нәтижесі. Бұл үрдіс ұлттық құндылықтардың өміршендігін арттырып, олардың болашақ ұлт болмысын қалыптастырудың орнын айқындаиды

Түйін сөздер

Жастар, ұлттық құндылықтар, мәдениет, рухани жаңғыру, ұлттық сана.

Кіріспе

Қазіргі таңда жастар қоғамның ең белсенді және жаңашыл бөлігі болып табылады. Олар мемлекеттің болашағын айқындаитын негізгі күш ретінде саналады. Соңдықтан жастардың ұлттық құндылықтарға деген көзқарасы, олардың рухани дүниетанымы мен мәдени сана деңгейі ерекше назарда болуы тиіс. Ұлттық құндылықтар – ұлттың болмысын, тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін және дүниетанымын қамтитын рухани байлықтар жиынтығы. Бұл құндылықтарды сақтау мен жаңғырту – әрбір ұрпақтың міндеті. Осы түрғыдан алғанда, қазіргі жастардың ұлттық сана мен дәстүрге деген қатынасы қоғамның даму бағытын айқындаиды.

Жаһандану дәуірінде жастардың ұлттық құндылықтарға қатынасы ерекше мәнге ие. Әлемдік мәдениеттердің ықпалы күшейген сайын ұлттық ерекшеліктердің жойылып кету қаупі артады. Мұндай жағдайда жастардың ұлттық санаға деген адалдығы, дәстүрді құрметтеуі және мәдени мұраны жаңғыртуға атсалысуы ұлттың болашағын сақтап қалудың басты кепілі болып табылады. Жастардың ұлттық мәдениетті заманауи форматта танытуы – дәстүр мен жаңашылдықтың үйлесімін қамтамасыз етеді.

Ұлттық құндылықтарды игеру жастардың рухани дүниетанымын байытып қана қоймай, олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады. Тіл мен тарихты құрметтеу, салт-дәстүрді сақтау, өнер мен әдебиетті бағалау – жастардың мәдени сана деңгейін көтеріп, ұлттық бірегейлікті нығайтады. Бұл құндылықтар арқылы жастар өздерінің кім екенін, қайдан шыққанын және қандай болашаққа үмтүлattyнын айқындаиды.

Қорытындылай келе, қазіргі жастардың ұлттық құндылықтарға деген көзқарасы – қоғамның даму бағытын айқындаитын негізгі фактор. Ұлттық

сана мен дәстүрге адалдық ұлттың рухани тұтастығын сақтап қана қоймай, оны жаңа дәуір талаптарына бейімдеуге мүмкіндік береді. Сондықтан жастардың ұлттық мәдениетке деген қатынасы – болашақ ұлт болмысының негізін құрайтын басты құндылық.

Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.

Негізгі бөлім

Қазіргі танда ұлттық құндылықтар – ұлттың рухани тірегі мен болмысын айқындаитын ең басты категория. Олар халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан дүниетанымы, салт-дәстүрі, тілі мен діні арқылы көрініс табады. Қазақ халқының қонақжайлышы, үлкенге құрметі, кішіге ізеті, отбасылық берекеге мән беруі – ұлттық болмысты сақтап тұрған негізгі қасиеттер. Бұл құндылықтар ұлтты ұлт етіп сақтап қалудың маңызды тетігі болып саналады. Ұлттық құндылықтар – халықтың тарихи жадын, мәдени мұрасын және рухани дүниесін біріктіріп ерекше күш. Оларсыз қоғам өзінің бағыт-бағдарын жоғалтып, болашаққа сеніммен қадам баса алмайды. Егер қазіргі жастар осы құндылықтарды бойына сіңіріп, өмірлік ұстанымына айналдыrsa, қоғамда рухани тұрақтылық пен мәдени тұтастық қамтамасыз етіледі.

Қазақстанда Н.Ә. Назарбаев ұсынған «Рухани жаңғыру» бағдарламасы жастардың ұлттық сана-сезімін нығайтуда маңызды рөл атқарды. Бағдарлама жастарды тұған жерін суюге, ана тілін құрметтеуге, ұлттық мәдениетті жаңғыртуға шақырады. Бұл бастама ұлттық кодты сақтаудың және оны жаңа заманға бейімдеудің нақты жолдарын көрсетті. «Рухани жаңғыру» аясында жүзеге асқан «Тұған жер», «100 жаңа есім», «Қазақ тілін жаңғырту» сияқты жобалар жастардың мәдени-рухани дамуына ықпал етіп, олардың ұлттық болмысын терең түсінуіне мүмкіндік берді. Қазіргі заман жастары технологиялық прогресс пен жаһанданудың ықпалында өсіп келе жатқаны белгілі. Жаһандану – барлық елдер мен халықтардың өзара ықпалдастығын арттыратын үдеріс. Алайда, бұл құбылыс ұлттық мәдениеттердің біртіндеп үқсас болуына әкеліп соғуы мүмкін. Сондықтан әр ұлт өз рухани шекарасын қорғауы тиіс. Қазақ жастары интернет пен шетелдік мәдениет ықпалында өсіп жатқандықтан, олардың ұлттық болмысын сақтау маңызды міндетке айналып отыр. Жастардың шетелдік өмір салтын қабылдауы кейде ұлттық дәстүрлерге теріс әсер етуі мүмкін. Мысалы, батыстық дарашылдық қазақ қоғамындағы ұжымшылдыққа қайшы келуі ықтимал. Осыған байланысты білім беру жүйесінде ұлттық тәрбиеге басымдық беру, дәстүрлі өнер мен мәдениетті насиҳаттау қажет. Университеттер мен мектептерде ұлттық құндылықтарды дәріптейтін пәндер, іс-шаралар, жобалар көбейіп келеді. Бұл – дұрыс бағыт, себебі жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру тек отбасы мен қоғамның ғана емес, білім беру мекемелерінің де басты міндеті. Ұлттық тәрбие арқылы жастарға тарихты, әдебиетті, өнерді терең менгерту, халықтың рухани мұрасын таныту жүзеге асады. Мектеп бағдарламасына қазақтың дәстүрлі қолөнері, ұлттық ойындары, фольклоры енгізілсе,

жастардың ұлттық мәдениетке қызығушылығы артады. Университеттерде этнография, мәдениеттану, философия пәндері арқылы ұлттық құндылықтардың ғылыми негіздері түсіндіріледі. Жастар ұлттық мәдениетті сақтауда шешуші рөл атқарады. Олар жаңа технологияларды пайдаланып, ұлттық мұраны жаңаша танытуға қабілетті. Мысалы, әлеуметтік желілерде қазақтың киімін, дәстүрін, ән-күйін насихаттайтын жобалар мен контенттер пайда болуда. Бұл – қазіргі заман талабына сай ұлттық құндылықтарды жаңғырудың тиімді тәсілі. Сонымен қатар, жастар арасында волонтерлік қозғалыстар, мәдени жобалар арқылы туған жер мен ұлттық өнерге сүйіспеншілікті арттыруға болады. Жастар ұлттық құндылықтарды тек сөз жүзінде емес, іс жүзінде сақтап, оны құнделікті өмірде қолдануы керек.

Ұлттық мәдениеттің өміршеңдігі жастардың белсенділігіне, олардың рухани жауапкершілігіне және мәдени мұраға деген құрметіне тікелей байланысты. Егер жастар ұлттық дәстүрлерді тек мерекелік шараларда ғана емес, құнделікті өмірде қолданса, ұлттық мәдениет жаңданады. Қазақтың қонақжайлышын, үлкенге құрмет көрсету дәстүрін, тілге деген сүйіспеншілікті құнделікті қарым-қатынаста сақтап отыру – ұлттық болмыстың нақты көрінісі. Қорытындылай келе, ұлттық құндылықтар – ұлттың болашағын айқындастын рухани негіз. Жастар осы құндылықтарды бойына сіңіріп, оларды заманауи өмірмен үйлестіре алса, қазақ қоғамы өзінің мәдени тұстасының сақтап қана қоймай, оны жаңа деңгейге көтере алады.

Ұлттық сана мен дәстүрге адалдық – болашақ ұлт болмысының кепілі. Ұлттық құндылықтарды сақтау – тек өткенді құрметтеу емес, болашаққа бағытталған стратегиялық міндет. Жастардың шығармашылық белсенділігі, білімге құштарлығы және ұлттық мұраға деген сүйіспеншілігі арқылы қазақ мәдениеті жаһандану дәуірінде де өз ерекшелігін жоғалтпайды. Ұлттық құндылықтарды сақтау тек дәстүрді қайталау немесе өткенді еске алу ғана емес, ол – болашаққа бағытталған стратегиялық қадам. Әрбір ұлт өзінің мәдени ерекшелігін сақтап қалғанда ғана жаһандану дәуірінде өзіндік орнын жоғалтпайды. Қазақ халқы үшін ұлттық құндылықтар – тіл, дін, дәстүр, өнер, тарих және рухани мұра. Бұлардың әрқайсысы ұлттың болмысын айқындастын тірек болып табылады. Жастардың ұлттық құндылықтарға деген көзқарасы қоғамның даму бағытын анықтайды. Егер жастар өз болмысын терең түсініп, ұлттық мәдениеттің мәнін бағалай білсе, онда қоғамда рухани тұрақтылық пен мәдени тұстасың сақталады. Қазіргі таңда жастардың шығармашылық белсенділігі мен жаңашылдыққа бейімділігі ұлттық мәдениетті жаңа форматта танытуға мүмкіндік береді. Мысалы, заманауи музыкада дәстүрлі аспаптарды пайдалану, ұлттық киім үлгілерін жаңа сәндік бағытта қөрсету, қазақтың эпостық жырларын мультимедиялық жобалар арқылы насихаттау – ұлттық құндылықтарды жаңғырудың тиімді жолдары. Сонымен қатар, жастардың әлеуметтік желілердегі белсенділігі ұлттық мәдениетті кеңінен таратуға ықпал етеді. TikTok, Instagram, YouTube сияқты платформаларда қазақтың салт-дәстүрін, ұлттық тағамдарын, қолөнерін, ән-күйін танытатын контенттердің көбеюі – ұлттық құндылықтардың жаңа буынға жақын әрі түсінікті болуына жағдай жасайды.

Бұл үрдіс жастардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оны әлемдік деңгейде танытуға мүмкіндік береді. Ұлттық құндылықтарды сақтауда отбасының рөлі де ерекше. Себебі бала ең алдымен ұлттық тәрбиені отбасынан алады. Ұлкенге құрмет, кішіге ізет, қонақжайлыш сияқты қасиеттерді ата-ана үлгі арқылы үйретеді. Ал мектеп пен университет бұл тәрбиені ғылыми негізде толықтырып, жастардың дүниетанымын көңейтеді. Жастардың ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілігін арттыру үшін мемлекет тарапынан да қолдау қажет. Мәдениет және өнер саласына инвестиция салу, ұлттық жобаларды қаржыландыру, жастардың шығармашылық бастамаларын қолдау – ұлттық құндылықтарды сақтаудың маңызды тетіктері. Сонымен бірге, ауылдық жерлерде дәстүрлі өнерді дамытуға жағдай жасау, ұлттық мерекелерді кең көлемде атап өту, тарихи ескерткіштерді қорғау – ұлттық болмысты сақтаудың нақты қадамдары. Ұлттық құндылықтарды сақтау – тек ішкі мәдени саясаттың міндеті емес, ол халықаралық деңгейде де маңызды. Қазақ мәдениеті әлемдік өркениетке өзіндік үлес қосып келеді. Домбыраның үні, қазақтың қонақжай дәстүрі, ұлттық ойындары – әлем халықтарына қызықты әрі ерекше мәдени мұра. Сондықтан жастар ұлттық мәдениетті сақтап қана қоймай, оны әлемге танытуға да жауапты. Қорытындылай келе, ұлттық құндылықтар – ұлттың болашағын айқындаитын рухани негіз. Жастар осы құндылықтарды бойына сіңіріп, оларды заманауи өмірмен үйлестіре алса, қазақ қоғамы өзінің мәдени тұтастығын сақтап қана қоймай, оны жаңа деңгейге көтере алады. Ұлттық сана мен дәстүрге адалдық – болашақ ұлт болмысының кепілі.

Қорытынды

Қорыта келгенде, жастар – ұлттық құндылықтардың басты сақтаушысы әрі жалғастырушысы. Қазақ халқының болашағы қазіргі ұрпақтың рухани байлығы мен мәдени санаусына байланысты. Ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен дәріптеу – елдің тұрақты дамуының кепілі. Сондықтан қоғамда жастарға ұлттық тәрбие беру ісін қүшету, олардың мәдени бастамаларына қолдау көрсету маңызды. Тек осылай ғана біз ұлттық болмысымызды сақтап, заманауи әлемде өз орнымызды таба аламыз.

Ұлттық құндылықтарды сақтау – тек өткенді құрметтеу емес, сонымен бірге болашақты айқындау. Жастардың ұлттық санаға адалдығы олардың мәдениетке, тілге, дәстүрге деген сүйіспеншілігінен көрінеді. Бұл сүйіспеншілік ұлттың рухани иммунитетін қүшеттіп, жаһандану жағдайында өзіндік ерекшелігін жоғалтпай, әлемдік өркениетке өзіндік үлесін қосуға мүмкіндік береді.

Жастардың ұлттық мәдениетті жаңғырудады белсенділігі – ұлттың өміршешендігінің кепілі. Олар дәстүрді жаңа технологиялармен үйлестіріп,

Ұлттық өнерді заманауи форматта таныта алады. Осылайша, ұлттық құндылықтар тек тарихтаған емес, қазіргі қоғамда да өз орнын табады. Соңдықтан ұлттық болмысты сақтаудың басты жолы – жастардың рухани тәрбиесін қүштейту, олардың шығармашылық бастамаларын қолдау және ұлттық мәдениетті құнделікті өмірде қолдануға жағдай жасау. Бұл – қазақ халқының болашағын айқындайтын ең маңызды міндеттердің бірі. Ұлттық құндылықтарды сақтау – әрбір азаматтың парызы. Әсіресе жастар үшін бұл міндет ерекше маңызға ие, себебі олар қоғамның ең белсенді бөлігі әрі болашақтың негізгі қозғаушы күші. Жастардың ұлттық санаға адалдығы олардың өмірлік ұстанымдарынан, құнделікті іс-әрекеттерінен көрініс табуды тиіс. Мысалы, қазақ тілін құрметтеу, дәстүрлі мерекелерді атап өту, ұлттық тағамдарды дәріптеу – ұлттың мәдени тұтастығын сақтаудың қарапайым, бірақ маңызды қадамдары. Сонымен қатар, жастардың ғылым мен білімге деген құштарлығы ұлттық құндылықтарды жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Ұлттық мәдениетті ғылыми түрғыдан зерттеу, оны халықаралық аренада таныту – қазіргі заман талабына сай жас ұрпақтың міндеті.

Жастардың инновациялық ойлау қабілеті мен шығармашылық белсенділігі ұлттық өнерді жаңа форматта дамытуға жол ашады. Мысалы, дәстүрлі құйлерді заманауи музыкалық бағыттармен үйлестіріп орындау, ұлттық киім үлгілерін сән индустриясына енгізу, қазақтың эпикалық жырларын мультимедиялық жобалар арқылы таныту – ұлттық құндылықтарды жаңғыртудың тиімді тәсілдері. Ұлттық болмысты сақтауда мәдениет пен өнер саласындағы жобалардың рөлі де зор. Театр қойылымдары, кино туындылары, әдеби шығармалар арқылы жастар ұлттық тарихты, салт-дәстүрді терең түсіне алады. Әсіресе, қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар дәүірінде ұлттық мәдениетті цифрлық форматта сақтау және тарату ерекше маңызға ие. Электронды кітаптар, онлайн мұражайлар, виртуалды көрмелер – жастардың ұлттық мұраға қолжетімділігін арттыратын құралдар. Жастардың ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілігін арттыру үшін мемлекет пен қоғам бірлесіп жұмыс істеуі қажет. Мемлекеттік бағдарламалар, қоғамдық үйымдардың бастамалары, волонтерлік қозғалыстар – бәрі жастардың ұлттық сана-сезімін нығайтуға бағытталуы тиіс. Сонымен бірге, ауылдық жерлерде дәстүрлі өнерді дамытуға жағдай жасау, ұлттық мерекелерді кең көлемде атап өту, тарихи ескерткіштерді қорғау – ұлттық болмысты сақтаудың нақты қадамдары. Ұлттық құндылықтарды сақтау – тек өткенді құрметтеу емес, болашақты айқындау. Жастардың ұлттық санаға адалдығы олардың мәдениетке, тілге, дәстүрге деген сүйіспеншілігінен көрінеді. Бұл сүйіспеншілік ұлттың рухани иммунитетін қүштейтіп, жаһандану жағдайында өзіндік ерекшелігін жоғалтпай, әлемдік өркениетке өзіндік үлесін қосуға мүмкіндік береді. Қорытындылай келе, жастар – ұлттық құндылықтардың басты сақтаушысы әрі жалғастырушысы. Қазақ халқының болашағы қазіргі ұрпақтың рухани байлығы мен мәдени санасына байланысты. Ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен дәріптеу – елдің тұрақты дамуының кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер

- 1) Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.
- 2) Қазақ халқының дәстүрлері мен мәдениеті. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
- 3) Жастар және рухани құндылықтар: ғылыми мақалалар жинағы. – Алматы, 2020.
- 4) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Ұлттық тәрбие концепциясы. – Астана, 2022.
- 5) Нигметжанова, Г.Б. Ұлттық құндылықты насихаттау тәрбиенің төрлесі. – Bilimger.kz, 2025.
- 6) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік жастар саясаты тұжырымдамасы. – Астана: ҚР Үкіметі, 2013.
- 7) Сейсенова, А. Ұлттық мәдениет және жастардың рухани дамуы. – Алматы: Қазақ университеті баспасы, 2020.
- 8) Әбдіғалиұлы, Б. Ұлттық сана және жаһандану. – Алматы: «Фолиант», 2019.
- 9) Қалиев, С. Қазақ этнопедагогикасы. – Алматы: «Білім», 2014.
- 10) Хасенова, Р. Жастар және ұлттық тәрбие. – Астана: ЕҮУ баспасы, 2021.